

Аннотация. Л. В. Кнодель. Взаимодействие рынка труда и системы образования в Германии. *Статья посвящена проблемам взаимодействия рынка труда и системы образования в Германии. В Германии существует несколько способов решения этой проблемы. Существенным отличием немецкой системы профессионального обучения является концентрация и интеграция образовательных ресурсов, высокая организованность и дисциплина учебного процесса.*

Ключевые слова: образование, профессиональное образование, рынок труда, учебные заведения, научные исследования, учебные дисциплины.

Summary. Ludmila Knodel. Interaction of labour market and education system in Germany. *The article deals with the problems of interaction between labour market and education system in Germany. In Germany, there is a very original model of the interaction of the labour market and the education system. In Germany there are several ways to solve this problem. A significant difference between the German systems of vocational training is the concentration and integration of educational resources, high organization and the discipline of educational process. Labour migration is strongly encouraged, because in such a simple way to solve the problem of the state of post-war shortage of personnel. A large number of foreign workers increased competition in the labor market. In the last decade in Germany kept fairly high level of unemployment, which, according to official data, more than 10% today. in Germany the unemployment rate for specialists with higher education is only 3. 5%. In general, in Germany there are nearly four million unemployed, equal to 10% of the working population. Germany desperately short of engineers and computer geeks. Now the scarce specialties were added and teachers and doctors. In such circumstances, the problem of vocational education in Germany is social. In Germany, there are several ways to solve this problem. Education in Germany is the world's classic study. The education system in Germany was an example building training for the world. Today, higher education in Germany, like other European countries in crisis. German universities are among the national leaders in research.*

Keywords: education, professional education, labor market, educational institutions, scientific research, educational disciplines.

УДК: 330.102.344:339.137

С. В. Корновенко, О. М. Тараненко

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Стаття присвячена дослідженню впливу інтелектуального капіталу на розвиток інноваційної економіки. У статті проаналізовано точки зору різних зарубіжних і вітчизняних науковців щодо інтелектуального капіталу як економічної категорії. Визначено його характеристику та структуру. Сформульовано власне уявлення поняття інтелектуальний капітал. Зроблено акцент на освіті як чиннику інноваційного розвитку. Розкрито залежність між витратами на науку і якістю зростання економіки. Розглянуто питання щодо забезпечення державою бюджетного фінансування наукової та науково-технічної діяльності. Досліджено проблему неефективного використання власного інноваційного потенціалу.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, інноваційна економіка, потенціал, трудові ресурси, наукова діяльність.

Постановка проблеми. На початку третього тисячоліття відбувається перехід від індустріального до постіндустріального способу виробництва. Постіндустріальна концепція залучає до національного багатства, поряд з матеріальними, нематеріальні активи – людські та інтелектуальні ресурси, що є основою інтелектуального капіталу.

Важливість ролі інтелектуального капіталу дедалі глибше усвідомлюється різними дослідниками. Інтелектуальний капітал вже охоплює всі сторони господарства:

комерційні та некомерційні організації, військові установи, церкву і навіть уряд. Відомі дослідники цієї тематики Р. Солоу, П. Ромер відзначили, що тільки 50% приросту ВВП може бути пояснено зростанням трудових ресурсів і фізичного капіталу, а інші 50% припадають на інтелектуальний капітал [1, с. 18].

За оцінками Світового банку, інтелектуальний капітал у сучасній економіці формує 60 % загального обсягу багатства кожної країни. У таких як, Японія та Німеччина, частка інтелектуального капіталу становить до 80 % національного багатства [2, с. 13]. Отже, роль інтелектуального капіталу в економічному розвитку зростає, випереджаючи значущість засобів виробництва і природних ресурсів. Цим і зумовлено актуальність окресленої теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основний вклад у дослідження категорії «інтелектуальний капітал» зробили такі зарубіжні вчені та практики, як Т. Стюарт, П. Саліван, Д. Тіса, Л. Едвінсон, М. Мелоун та інші. В Україні концепція інтелектуального капіталу почала формуватися порівняно недавно і тому українські вчені виявили проблеми теорії інтелектуального капіталу значно пізніше за колег за кордоном. Активно над вивченням цієї тематики працюють: О. Бутнік-Сіверський, О. Кендюхов, А. Колот, Е. Лібанова, О. Амосов, Д. Богиня, В. Онікієнко, Я. Крупка, І. Хвищун, О. Онищенко, А. Чухно, Л. Федулова, О. Дацій, М. Дороніна, Н. Лук'янченко та інші. В своїх роботах вони досліджують теоретичні та практичні питання щодо формування та використання інтелектуального капіталу, відзначають неопрацьованість проблеми ефективного управління інтелектуальним капіталом на рівні підприємства, розробляють власне концепцію інтелектуального капіталу як економічної категорії.

Водночас, динамізм, комплексність та масштабність окресленої нами теми дослідження не дозволяють поставити остаточну крапку на результатах досліджень та розробок.

Таким чином, **мета статті** полягає у дослідженні впливу інтелектуального капіталу на розвиток інноваційної економіки.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **дослідницьких завдань**:

- з'ясувати економічну сутність категорії «інтелектуальний капітал» та дати її власне визначення;
- уточнити та поглибити структуру інтелектуального капіталу на сучасному етапі;
- розробити та науково обґрунтувати моделі національної інноваційної системи для України з урахуванням ролі інтелектуального капіталу.

Виклад основного матеріалу. Вважається, що термін «інтелектуальний капітал» вперше до наукового обігу ввів у 1969 р. відомий американський дослідник Дж. К. Гелбрейт. Разом із тим, у науковому співтоваристві не вироблено єдиної дефініції щодо сутності «інтелектуального капіталу».

Американський економіст Дж. Тобін запропонував оригінальну формулу інтелектуального капіталу. На його думку, це різниця між ринковою вартістю компанії та її ринковою оцінкою. З точки зору Д. Даффі, інтелектуальний капітал – сукупні знання, якими володіє організація в особі своїх співробітників, а також у вигляді методологій, патентів, архітектури і взаємозв'язків. Е. Брукінг ототожнює його з нематеріальними активами, які слугують підґрунтям існування та конкурентних переваг підприємства [3, с. 62].

Згідно з поглядами Й. Руссу, С. Пайка та Л. Фернстема, інтелектуальний капітал – це нематеріальні ресурси, що беруть участь у створенні цінності організації та є такими, що повністю або частково нею контролюються [4, с. 67].

О. Бутнік-Сіверський у своїй праці визначив інтелектуальний капітал як «один із різновидів капіталу, який має відповідні ознаки капіталу і відтворює, одночасно, властиву лише йому (інтелектуальному капіталу) специфіку і особливості». Як економічна категорія інтелектуальний капітал розглядається з позиції авансованої інтелектуальної власності, що під час свого руху приносить більшу вартість за рахунок додаткової вартості [5, с. 17-18]. Я. Крупка та І. Хвищун визначають інтелектуальний капітал як сукупність знань, навичок, вмінь всіх працівників підприємства, які представлені інтелектуальними ресурсами та формують конкурентні переваги підприємства [6].

Підсумовуючи та узагальнюючи вищевикладене пропонуємо під інтелектуальним капіталом розуміти нематеріальні активи, котрі акумульовані в наукових і повсякденних знаннях працівників у вигляді об'єктів права інтелектуальної власності, накопиченого досвіду, інформаційних мереж чи іміджу фірми, без яких компанія (установа, організація) не може існувати, підсилюючи свої конкурентні переваги. Інтелектуальний капітал має такі специфічні ознаки: зазвичай він є нематеріальним активом; зберігається та нагромаджується у специфічних, нетрадиційних формах; є одним із визначальних факторів при визначенні ринкової вартості сучасних підприємств.

Зауважимо, що серед дослідників немає узгодженості й щодо складових інтелектуального капіталу. Так, за А. Чухно інтелектуальний капітал є сумою трьох складових: людського капіталу (сукупність знань, навичок, творчих здібностей, а також спроможність власників та наукомістких працівників відповідати вимогам і задачам компанії), структурного капіталу (програмне забезпечення, бази даних, організаційна структура, патенти, товарні знаки) та споживчого капіталу (майбутні споживачі продукції компанії та її спроможність задовольнити їхні запити) [7, с. 52].

К. Свейбі розподіляє інтелектуальний капітал на такі складові: компетенція персоналу, зовнішня й внутрішня структура компанії. До компетенції персоналу він відносить отримані знання, здібності, накопичений досвід, освіту. Зовнішня структура орієнтована на відносини із клієнтами й постачальниками: імідж компанії, торговельні марки, визнання продукції. Внутрішня структура орієнтована на підтримку життєдіяльності організації і включає патенти, авторські права, бази даних, адміністративну систему, наукові дослідження й розробки [8, с. 14].

На відміну від цього В. Базилевич у структурі інтелектуального капіталу розрізняє такі елементи: новітній фактор виробництва (інформація, знання, компетентність), нематеріальний актив (активи ринку, активи інтелектуальної власності, активи інфраструктури, людські активи), об'єкти права інтелектуальної власності (об'єкти промислової власності, об'єкти авторського і суміжних прав), сукупність функціональних форм (людський капітал, структурний капітал, клієнтський капітал, організаційний капітал, інноваційний капітал, процесний капітал). Він зауважує, що інтелектуальний капітал – багатоаспектне поняття, яке об'єднує об'єкти права інтелектуальної власності, знання, вміння і навички працівників, різноманітні системи, мережі, процедури, які при включенні до господарського обігу приносять дохід [9, с. 74].

Аналіз цих та інших моделей інтелектуального капіталу свідчить, що не існує загальноновизнаної структури інтелектуального капіталу, а запропоновані авторами численні показники важко інтерпретувати без додаткового пояснення, оскільки вони мають індивідуальний набір особливостей для кожного підприємства. Крім того, одні й ті ж самі показники автори відносять до різних складових інтелектуального капіталу.

Основою складових інтелектуального капіталу, на нашу думку, є людські ресурси (людський капітал). Як підтвердження цьому можна навести дані Світового банку, за